

Fölösleges vonzalom? Felesleges utálat?

Talán már veled is előfordult, hogy valakit a legszívesebben messzire elkerültél volna, míg másnál az első perctől érezted, hogy rokon lelkek vagytok. Sok tényezőn múlhat ez az érzés. Nagyrészt azon, amit az illető mond és ahogyan viselkedik. De az is lehet, hogy tetszik az öltözködése, és ezért máris hozzád hasonlóknak gondolod. Lehet, hogy a mosolya, a kézmozdulatai vagy a parfümjé illata emlékeztet valakire, akit kedvelsz, vagy éppen egy olyan emberre, akivel nincs jó kapcsolatod. Megeshet, hogy a véleményed akkor sem változik, amikor jobban megismered a másikat, de néha az is kiderül, hogy az első megérzéseid teljesen tévesek voltak.

A rokonszenv kialakulását a másik ember beszédmódja is befolyásolhatja. Előfordulhat, hogy a hangképzését furcsának, szóhasználatát szokatlannak tartod, ezért ellenérzéseid támadnak, másé pedig ismerősnek, megnyugtatónak tűnik, így őt könnyebben

megkedveled. Csecsemők viselkedését tanulmányozva a tudósok úgy találták, hogy már a kisbabák is felismerik, ha valaki a környezetükben a szokásos kiejtéssel beszél, és azokra többet is mosolyognak. Az ismerősséget vagy a szokatlanságot később is észleljük, de általában nem tudatosítjuk magunkban.

A nyelvet nem mindenhol használják egyformán: például nem teljesen ugyanazt a magyar nyelvet beszéli minden magyar anyanyelvű ember. Nemcsak azoknak a beszéde eltérő, akik másik ország területén, például Amerikában vagy Szlovákiában élnek, és hat rájuk az angol vagy a szlovák nyelv. Bárki más nyelvhasználata különbözhet Magyarországon is, még akkor is, ha hasonló életkorúak vagy végzettségűek. Noha egy balatoni és egy alföldi magyar gond nélkül megérti egymást, lehet, hogy néhány hangot máshogyan ejtenek, vagy másképpen fejezik ki magukat. Valaki *levetkőzik*, valaki *leöltözik*; valaki *hegyezőt*, valaki pedig *faragót* használ; a *haza kell mennem* kifejezés lehet *haza kellek menni* vagy

haza kell menjek is. Valaki például *ö*-vel ejti azokat a szavakat, amiket más *e*-vel: így a magyarban létezik a *zsömle* és a *zsemle*, a *föl* és a *fel*,

a *kicsöngettek* és a *kicsengettek*.

Aki olyan helyen nőtt fel, ahol családtagjai, iskolatársai, tanárai és a környezetében a legtöbb ember e-vel ejti ezeket a szavakat, annak ez lesz a természetes. Aki pedig gyerekkorától az ő hangokhoz szokott, az mindig azt érzi otthonosnak, barátságosnak, az e-s szavakat pedig idegennek. Ugyanez a helyzet a többféle szinonimával és kifejezéssel.

Ha egy beszédmódot idegennek érzünk, esetleg az így beszélő emberrel sem szívesen váltunk szót. Nyelvhasználatáról alkotott véleményünkől következtetünk belső tulajdonságaira, többnyire tévesen. Előfordul, hogy valakit kinevetnek, butának tartanak, rosszabb osztályzatot kap pusztán a kiejtése miatt, miközben művelt ember vagy szorgalmas diák, csupán más környezetben tanult meg beszélni. Amikor furcsa beszédű embert hallasz, gondolkodj el rajta, mi teszi különössé, és jusson eszedbe, hogy a te kiejtésed és szókincsed ugyanilyen szokatlan lehet az ő számára. Ha olyan szót használ, aminek a jelentését nem ismered, kérdezz rá bátran! Lehet, hogy újabb rokon lélekre találsz így - akivel a magyar nyelv két különböző változatát beszélitek.

Sokan riasztónak

tartják a régies, ma már nem használt szavakat tartalmazó írásokat, például egy több évtizeddel vagy évszázaddal ezelőtt írt verset,

regényt. Megint mások az új, eleinte szokatlan hangzású szavakat gondolják taszítónak, holott azért születnek, mert szükség van rájuk új jelenségek, új szakmák, tudományos eredmények, találmányok megnevezéséhez. A nyelv változása a világ változásainak természetes velejárója: a szókincs az emberek igényeit követve alakul. Egy regényíró nem tudhatja előre, hogy egy általa használt szó kiveszik-e majd a nyelvből, ami később megnehezíti az olvasást. De a könyv egésze ettől még későbbi korok olvasóinak is fontos és időszzerű lehet.

Akár régies, akár újabb szavakkal találkozunk, mindegyikkel ugyanaz a problémánk: nem értjük. Ezen azonban könnyű segíteni. Kérdezd meg jelentésüket másoktól, vagy járj utána szótárakban és az interneten böngészve! A kihalóban és a terjedőben lévő szavak megismerésével betekintést nyerhetsz a múltba és a jövőbe.

PARAPATICS ANDREA

